

TŘI SOUSEDNÍ ZEMĚ VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ: UKRAJINA, MOLDAVSKO A BĚLORUSKO

Politika Východního partnerství EU, která byla zahájena v roce 2009, zahrnuje šest postsovětských států: Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzii, Moldavsko a Ukrajinu. Toto partnerství má podporovat politické, společenské a hospodářské reformní snahy v těchto zemích a posílit tak demokratizaci a řádnou správu, energetickou bezpečnost, ochranu životního prostředí a hospodářský a společenský rozvoj. Všichni členové s výjimkou Běloruska jsou také členy Parlamentního shromáždění Euronest.

UKRAJINA

Dramatické události, které se na Ukrajině odehrály od listopadu 2013, začaly jako prounijní protesty proti rozhodnutí tehdejšího prezidenta Viktora Janukoviče nepodepsat dohodu o přidružení s EU, která byla parafována v březnu 2012. Protesty nakonec vedly k obměně vlády a parlamentním volbám konaným v říjnu 2014, v jejichž důsledku se k moci dostaly proevropské a proreformní strany.

Po protestech hnutí Euromajdan došlo v březnu 2014 k nezákonné anexi Krymu Ruskem a separatisté podporovaní Ruskem rozdmýchali ve východní části Ukrajiny ozbrojený konflikt. Podle OSN bylo na Ukrajině od počátku konfliktu zabito více než 12 000 osob^[1]. Mezi oběti je zahrnuto i 298 osob cestujících letadlem na lince MH17 společnosti Malaysian Airlines, které se 17. července 2014 zřítilo v oblasti kontrolované separatisty.

Navzdory minským dohodám sjednaným v roce 2015 a vytvoření vyjednávacích platform, jako je třístranná kontaktní skupina (OBSE, Rusko a Ukrajina) a normandská čtyřka (Rusko, Ukrajina, Německo a Francie), zpochybňují udržitelnost příměří pravidelně propukající boje. Evropská unie zavedla hospodářské sankce proti Rusku a jejich zrušení podmínila požadavkem, že Moskva musí plně dodržovat dohodu z Minsku. Sankce jsou stále v platnosti.

Jelikož Ukrajina splnila kritéria akčního plánu pro liberalizaci vízového režimu, vstoupil dne 11. června 2017 v platnost bezvízový styk, který ukrajinským občanům s biometrickým pasem umožňuje pobývat na území EU po dobu nejdéle 90 dnů. Bezvízový režim pro krátkodobé pobyty má usnadnit mezilidské kontakty a upevnit obchodní, společenské a kulturní vazby mezi EU a Ukrajinou^[2].

[1] <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019.pdf>

[2] https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

Dne 1. září 2017 vstoupila v platnost dohoda o přidružení, která byla prozatímně a v částečném rozsahu uplatňována už od 1. listopadu 2014. Od 1. ledna 2016 je bez omezení zavedena prohloubená a komplexní zóna volného obchodu (DCFTA), která představuje jeden z pilířů dohody.

Dohoda o přidružení nabízí EU i Ukrajině nové hospodářské příležitosti. EU tak upevnila svou pozici nejdůležitějšího obchodního partnera Ukrajiny. V prvních osmi měsících roku 2017 došlo v porovnání se stejně dlouhým obdobím v předchozím roce ke zvýšení dovozu z Ukrajiny do EU i vývozu EU na Ukrajinu asi o 27 %^[3].

Při prezidentských volbách konaných v dubnu 2019 porazil prezidenta Porošenka nováček Volodymyr Oleksandrovyč Zelenskyj. Parlamentní volby se mají konat v říjnu 2019.

EU podporuje Ukrajinu nejen politicky – oficiálně jí přislíbila i podpůrný balíček ve výši 12,8 miliardy EUR na pomoc s reformním procesem. Z této pomoci již poskytla 2,81 miliardy EUR v rámci makroekonomické pomoci. Společně s Ukrajinou stanovila EU program reformů a pečlivě sleduje dosažené výsledky v několika prioritních oblastech, jimiž jsou boj proti korupci, reforma soudnictví, ústavní reforma a novelizace volebního zákona, zlepšení podnikatelského prostředí, zvýšení energetické účinnosti a reforma veřejné správy. Třetí a konečná splátka makroekonomické pomoci ve výši 600 milionů EUR byla dne 18. ledna 2018 zrušena, protože Ukrajina nesplnila stanovené podmínky. V březnu 2018 pak Komise navrhla nový program makroekonomické pomoci ve výši 1 miliardy EUR, který v červnu 2018 schválil Evropský parlament a v červenci 2018 Rada^[4].

Komise na podzim 2014 vytvořila speciální podpůrnou [skupinu pro Ukrajinu](#), jejímiž členy jsou odborníci z orgánů EU a členských států, kteří zajišťují koordinaci a poradenství pro ukrajinské orgány v klíčových reformních oblastech.

V prosinci 2014 byla na Ukrajinu vyslána [poradní mise EU pro reformu sektoru civilní bezpečnosti na Ukrajině \(EUAM\)](#), která koordinuje mezinárodní pomoc při zvyšování civilní bezpečnosti a kromě zajišťování běžné provozní činnosti poskytuje ukrajinským orgánům také strategické poradenství, jehož součástí jsou např. školení v otázkách budování udržitelných, veřejně odpovědných a účinných bezpečnostních služeb, které upevní právní stát.

A. Postoj Evropského parlamentu

Evropský parlament přijal v tomto volebním období, které bylo zahájeno v červenci 2014, devatenáct usnesení o Ukrajině. Poslední usnesení o provádění dohody o přidružení Ukrajiny k EU bylo přijato dne 12. prosince 2018. Evropský parlament přijal dne 25. října 2018 usnesení o situaci v Azovském moři. V roce 2018 Parlament navíc udělil Sacharovovu cenu za svobodu myšlení ukrajinskému režisérovi Olegu Sencovovi, který byl v Rusku odsouzen ke 20 letům odnětí svobody za to, že protestoval proti nezákonné okupaci Krymu ze strany Ruska.

[3]https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

[4]http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-6600_cs.htm

B. Meziparlamentní spolupráce

Evropský parlament pod vedením Elmara Broka, poslance EP, který se zasazuje o podporu demokracie na Ukrajině, realizuje rovněž rozsáhlý program pro budování kapacit ukrajinského parlamentu (Nejvyšší rady). V tomto úsilí se řídí doporučeními vydanými misí, která se pod vedením bývalého předsedy EP Coxe uskutečnila od září 2016 do února 2017 za účelem posouzení potřeb Nejvyšší rady.

Parlament dále vede mediační proces, tzv. dialog Jeana Monneta, kterého se účastní předseda Nejvyšší rady a lídři poslaneckých klubů a který slouží ke sledování realizace těchto doporučení.

Právní rámec pro podporu a pomoc s budováním kapacit poskytovanými Parlamentem tvoří dohoda o společném záměru, kterou dne 3. července 2015 podepsal Evropský parlament s Nejvyšší radou, a dohoda o administrativní spolupráci, již v březnu 2016 podepsali generální tajemníci obou parlamentů.

Ve dnech 13. a 14. března 2019 proběhla devátá schůze Parlamentního výboru pro přidružení Ukrajiny k EU. Výbor v závěrečném prohlášení a doporučeních znovu potvrdil, že rozhodně podporuje svrchovanost a územní integritu Ukrajiny v jejích mezinárodně uznávaných hranicích. Vyjádřil hluboké znepokojení nad dalším zhoršováním bezpečnostní situace na Donbase a odsoudil činnost Ruska v Azovském moři, jelikož porušuje mezinárodní mořské právo a mezinárodní závazky Ruska. Ocenil úsilí, které Ukrajina od roku 2014 vynakládá na reformní proces navzdory velmi nepříznivým podmínkám, a uvítal především výsledky dosažené v oblastech, jako je energetika, zdravotnictví, veřejná správa, důchody, vzdělávání, decentralizace, zadávání veřejných zakázek, obrana a bezpečnost, bankovníctví a finančníctví, právní předpisy týkající se společností a řádná správa. Rovněž zdůraznil, že pro úspěch celého reformního procesu a pro završení reformy soudnictví má naprosto klíčový význam účinný boj proti korupci^[5].

C. Sledování průběhu voleb

Evropský parlament velmi aktivně sleduje ukrajinské volby a v letech 2014 a 2015 na Ukrajinu vyslal tři pozorovatelské mise: 25. května 2014 ke sledování prezidentských voleb, 26. října 2014 pro parlamentní volby a 25. října 2015 pro volby do místních zastupitelstev.

Volby do ruské Dumy proběhly na celém území Krymu 18. září 2016, avšak Úřad pro demokratické instituce a lidská práva OBSE je nesledoval. Dne 18. března 2018 se na Krymu konaly i volby ruského prezidenta, které EU odsoudila a v reakci na ně zavedla nové sankce^[6]. Dne 11. listopadu 2018 se ve východních regionech země konaly „prezidentské a parlamentní volby“. Evropská unie tyto volby neuznala a považuje je za nezákonné a odporující liteře a duchu minských dohod. Evropský parlament vyslal misi k pozorování prezidentských voleb konaných v březnu a dubnu 2019. Podle Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva byly základní svobody obecně dodržovány a kandidáti mohli svou kampaň vést svobodně. Hlasování bylo

[5] <http://www.europarl.europa.eu/delegations/cs/d-ua/activities/inter-parliamentary>

[6] <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/05/14/ukraine-eu-adds-five-persons-involved-in-the-organisation-of-russian-presidential-elections-in-illegally-annexed-crimea-and-sevastopol-to-sanctions-list/>

dobře zorganizováno a proběhlo transparentním a účinným způsobem. Důvěryhodnost volebního procesu však podryla řada nesrovnalostí a náznaků, že v průběhu voleb došlo ke zneužití státních prostředků a kupování hlasů.

MOLDAVSKO

Dne 27. června 2014 podepsala EU s Moldavskem dohodu o přidružení, jejíž součástí je prohloubená a komplexní dohoda o volném obchodu (DCFTA), která vstoupila v platnost v červenci 2016. Dohoda o přidružení prohlubuje politické a hospodářské vazby Moldavska s EU. Obsahuje reformní plán v oblastech, které mají zásadní význam z hlediska řádné správy a hospodářského rozvoje, a prohlubuje spolupráci v několika odvětvích. Moldavsko se podepsáním této dohody zavázalo k reformě své vnitřní politiky v souladu s právními předpisy a zvyklostmi EU. Plán uplatňování dohody o přidružení je stanoven v revidovaném programu přidružení na období 2017–2019 se 13 hlavními prioritami, který byl přijat v srpnu 2017. Aby Moldavsko mohlo tento ambiciózní plán realizovat, poskytuje mu EU významnou podporu.

V dubnu 2014 se Moldavsko stalo první zemí Východního partnerství, která využívá výhod plynoucích ze zrušení vízové povinnosti. Po skandálu s bankovními podvody v roce 2014 však byla pomoc EU dočasně pozastavena. Avšak poté, co na konci roku 2016 byla mezi Moldavskem a Mezinárodním měnovým fondem uzavřena dohoda o programu, jehož hlavním účelem je stabilizace moldavského bankovního sektoru, EU vyplácení rozpočtové pomoci obnovila. Dvoustranná pomoc Moldavsku z prostředků evropského nástroje sousedství se v letech 2014 až 2017 pohybovala mezi 335 miliony a 410 miliony EUR. V září 2017 byl přijat nový víceletý program EU na období 2017–2020 (284 až 348 milionů EUR), který se zaměřuje na následující prioritní oblasti: hospodářský rozvoj a tržní příležitosti, posilování institucí a řádné správy, včetně právního státu a bezpečnosti, konektivitu, energetickou účinnost, životní prostředí a změnu klimatu a na mobilitu a mezilidské kontakty.

Parlamentní volby v Moldavsku, které se konaly v roce 2014, vedly k vytvoření koalice liberálů a demokratů, přestože nejvíce hlasů získala proruská Socialistická strana. Složení vlády se však několikrát změnilo a došlo také k dramatické změně stranické příslušnosti poslanců, což vedlo ke změnám na politické scéně a poukázalo na politickou nestabilitu v zemi. V prezidentských volbách na podzim 2016 zvítězil proruský kandidát Socialistické strany Igor Dodon.

Vládnoucí koalice přijala v červenci 2017 nový volební zákon, kterým navzdory negativním názorům Benátské komise, Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva a několika vedoucích představitelů EU zrušila poměrný a zavedla smíšený systém. Nyní je 51 poslanců voleno v jednomandátových volebních obvodech a 50 poslanců se volí poměrným systémem. V parlamentních volbách konaných v únoru 2019 znovu zvítězila Socialistická strana (35 křesel), po níž následovala Demokratická strana (30 křesel), blok ACUM (26 křesel) a strana Šor (7 křesel). Blok ACUM zastupuje voliče, kteří nechtěli podpořit socialisty, nejsou však spokojeni s vládou Demokratické strany v posledních pěti letech, která se vyznačovala politickou manipulací a korupcí.

Hlavním problémem Moldavska zůstává otázka separatistického regionu Podněstří, který jednostranně vyhlásil nezávislost. EU se jako pozorovatel účastní jednání 5+2

o vyřešení podněsterského konfliktu a podporuje jeho úplné mírové urovnání, které by respektovalo svrchovanost a územní celistvost Moldavska a přiznalo by Podněstří zvláštní status.

Čas od času navíc dochází v důsledku zvláštního statusu Gagauzska ke vzniku politického napětí mezi Kišiněvem a Komratem – hlavním městem Gagauzska.

A. Postoj Evropského parlamentu

Evropský parlament přijal 4. července 2017 [stanovisko](#) k návrhu Komise poskytnout Moldavsku makrofinanční pomoc ve výši maximálně 100 milionů EUR. Parlament zdůraznil, že tato pomoc by se měla využít na podporu hospodářského a sociálního rozvoje této země, a poukázal na to, že uvolnění makrofinanční pomoci se váže na respektování účinných demokratických mechanismů, včetně systému parlamentní demokracie a právního státu. V červenci 2018 došlo v návaznosti na zrušení platnosti voleb do místního zastupitelstva v hlavním městě Kišiněvě, které vyhrál opoziční kandidát Nastase, ke zmrazení první splátky makrofinanční pomoci.

B. Meziparlamentní spolupráce

Vztahy EU s Moldavskem byly posunuty na formální úroveň v roce 2014 podepsáním dohody o přidružení. První setkání Rady pro přidružení Moldavska k EU se konalo dne 16. března 2015 a šesté setkání Parlamentního výboru pro přidružení Moldavska k EU proběhlo v dubnu 2018 v Kišiněvě^[7]. Výbor v konečném prohlášení a doporučeních vybízí moldavské orgány ke konstruktivní spolupráci a k důrazu na hmatatelné reformy, jež by měly do života moldavských občanů přinést konkrétní zlepšení, včetně většího blahobytu a upevňování právního státu, a zdůrazňuje, že je nutné se i nadále soustředit na uplatňování dohody o přidružení a na budování prohloubené a komplexní zóny volného obchodu. Výbor poukazuje na to, že při kontrole plnění dohody o přidružení hraje významnou úlohu moldavská občanská společnost. Připomíná dále význam plurality sdělovacích prostředků, včetně televizních vysílacích stanic, a ochrany nezávislých médií a svobody slova. Na závěr klade mimořádný důraz na boj proti korupci a praní špinavých peněz, na potřebu podporovat nezávislou a řádně fungující justici a na to, že je třeba moldavské orgány vybídnout k tomu, aby zajistily, aby stávající nedostatky byly řešeny v rámci nové strategie pro soudnictví na období 2018–2020.

C. Sledování průběhu voleb

Parlament byl přizván ke sledování průběhu všech parlamentních voleb, které se v poslední době v Moldavsku konaly. Pozorovatelská mise EP rovněž sledovala prezidentské volby v roce 2016. Delegace vyslovila uznání práci ústřední volební komise a vyzdvihla vysoký počet žen mezi kandidáty, odsoudila však zneužívání administrativních zdrojů, netransparentní financování volební kampaně a nevyvážené zpravodajství sdělovacích prostředků. V únoru 2019 Parlament pozoroval parlamentní volby v Moldavsku a konstatoval, že hlasování proběhlo bez větších incidentů a bylo obecně dobře zorganizováno. Vyjádřil však znepokojení nad údajnými případy, kdy byli občané v rámci organizovaného přesunu voličů z Podněstří autobusy placeni za hlasování pro určitou stranu. V předběžné zprávě Úřadu pro demokratické instituce

[7] http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/141500/1150543-5_VE.pdf

a lidská práva se uvádí, že kampaň byla poznamenána údajným tlakem vyvíjeným na státní zaměstnance, závažným podezřením, že docházelo ke kupování hlasů voličů, a zneužíváním státních prostředků. Delegation PACE uvedla, že nový volební systém potvrdil hlavní výhrady Benátské komise: chybějící mechanismy, jak zabránit nevhodnému ovlivňování voleb ze strany bohatých podnikatelů, nedostatečný dohled nad financováním stran a kandidátů a nedostatečný postih.

BĚLORUSKO

V posledních desetiletích jsou vztahy EU s Běloruskem poznamenány kvůli neustálému porušování lidských a občanských práv v této zemi napětím. Od roku 2015 však Bělorusko zaujímá k EU a Východnímu partnerství otevřenější postoj. Jeho vztahy se západními zeměmi se zlepšily před prezidentskými volbami v říjnu 2015. Bělorusko také hrálo významnou úlohu hostitele jednání o ukrajinské krizi zprostředkovaných Evropskou unií. EU se na oplátku zavázala k politice „kritické angažovanosti“ vůči Bělorusku popsané v [závěrech](#) Rady ze dne 15. února 2016.

EU odsuzuje dobře zdokumentované případy porušování lidských práv v Bělorusku, Brusel je však zároveň nakloněn další angažovanosti EU a odvětvové spolupráci za podmínky, že se tento vztah bude zakládat na společných hodnotách. Při utváření politiky EU vůči Bělorusku budou mít i v následujících letech klíčový význam konkrétní kroky Běloruska, pokud jde o dodržování všeobecných základních svobod, zásad právního státu a lidských práv včetně otázky trestu smrti.

Rada 25. února 2016 rozhodla, že neprodlouží restriktivní opatření vztahující se na 170 osob a tři společnosti, jejichž zařazení na seznam bylo už dříve pozastaveno. Prodloužila však platnost ostatních opatření, včetně zbrojního embarga, zmrazení majetku a zákazu vstupu na území EU pro čtyři osoby uvedené na seznamu v souvislosti s nevyřešeným zmizením dvou opozičních politiků, jednoho podnikatele a jednoho novináře. Rada prodloužila platnost stávajících restriktivních opatření do 28. února 2020^[8].

V roce 2016 obnovila EU s Běloruskem dialog o lidských právech, přičemž zatím poslední kolo jednání proběhlo v červenci 2017. V roce 2016 byla s cílem vytvořit fórum pro politický dialog na úrovni vysoce postavených úředníků ustavena koordinační skupina EU a Běloruska. Tato skupina má především řídit spolupráci mezi EU a Běloruskem a dohlížet na další rozvoj jejich vztahů. V dubnu 2018 proběhlo její páté setkání, na němž EU opět zdůraznila, že je zapotřebí provést rozsáhlou reformu volebních zákonů a že se rozhodně staví proti trestu smrti^[9].

Bělorusko se aktivně účastní dvoustranných i vícestranných formátů Východního partnerství. V roce 2017 byla uzavřena jednání o partnerství v oblasti mobility a v současné době probíhají jednání o dohodě o zjednodušení vízového režimu a o dohodě o zpětném přebírání osob. Obě stany jsou nyní v závěrečné fázi diskuze o prioritách partnerství, což má být první dokument podepsaný mezi Běloruskem a EU.

[8]<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/02/25/belarus-eu-prolongs-arms-embargo-and-sanctions-against-4-individuals-for-one-year/>

[9]https://eeas.europa.eu/delegations/belarus_en/43689/EU-Belarus%20Coordination%20Group%20met%20for%20the%20fifth%20time

Navzdory nezpochybnitelnému pokroku je však stav lidských práv v Bělorusku i nadále znepokojivý. Zlomový moment bilaterálních vztahů nastal v únoru a březnu 2017, kdy bylo Bělorusko svědkem několika vln protestů. EU rozhodně odsoudila tvrdé zákroky proti pokojným demonstrantům. Kromě toho byl v roce 2017 vykonán trest smrti nad dvěma vězni a v květnu 2018 nad dalšími čtyřmi osobami. Bělorusko tak zůstává poslední zemí na evropském kontinentu, která uplatňuje trest smrti. Pravidelně, avšak zatím neúspěšně jsou vyvolávány diskuze o možném moratoriu na výkon trestu smrti, jejichž konečným cílem je tento trest zcela zrušit.

A. Postoj Evropského parlamentu

Evropský parlament přijal několik usnesení, v nichž kritizuje Bělorusko kvůli politickým vězňům, omezování svobody sdělovacích prostředků a občanské společnosti, nedodržování lidských práv, včetně výkonu trestu smrti, a zmanipulovaným parlamentním volbám. Dne 6. dubna 2017 Parlament přijal [naléhavé usnesení o situaci v Bělorusku](#), v němž odsoudil tvrdé zákroky proti pokojným protestům, které probíhaly v únoru a březnu 2017 po celé zemi. V usnesení z 19. dubna 2018 pak podpořil kritickou angažovanost EU vůči Bělorusku pod podmínkou, že Bělorusko přijme konkrétní opatření k demokratizaci společnosti a bude dodržovat základní svobody a lidská práva. Zejména pak Bělorusko vyzval, aby se připojilo k celosvětovému moratoriu na používání trestu smrti, což by bylo prvním krokem na cestě k jeho trvalému zrušení. Ve svém usnesení ze dne 4. října 2018 Parlament opětovně odsoudil pronásledování a zadržování novinářů a zástupců nezávislých sdělovacích prostředků a znovu vyzval k většímu dodržování demokratických zásad, právního státu, lidských práv a základních svobod.

B. Meziparlamentní spolupráce

Evropský parlament neuznává běloruské Národní shromáždění kvůli způsobu, jakým v Bělorusku probíhají volby. Z tohoto důvodu s ním ani neudrhuje dvoustranné vztahy. Delegace Parlamentu pro vztahy s Běloruskem se místo toho pravidelně schází s členy běloruské opozice a občanské společnosti, aby s nimi diskutovala o politickém a hospodářském vývoji v zemi. Splnění kritérií OBSE pro konání voleb je základní podmínkou pro přizvání Běloruska do Parlamentního shromáždění Euronest (to znamená, že dokud nebudou splněny demokratické standardy pro průběh parlamentních voleb, nemohou běloruští poslanci zasedat v Parlamentním shromáždění Euronest a jeho různých orgánech). Delegace Evropského parlamentu však podnikly do Běloruska několik cest, např. v červnu 2015, červenci 2017 a říjnu 2018.

C. Sledování průběhu voleb

Parlament nebyl Běloruskem přizván ke sledování průběhu voleb od roku 2001. Poslední parlamentní volby se konaly 11. září 2016 a sledovaly je pozorovatelské mise Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva OBSE (OBSE/ODIHR) a Parlamentního shromáždění Rady Evropy (PACE).

Mario Damen
04/2019

